

ANALYSE: AFSAVN BLANDT BØRN OG UNGE

BØRN OG UNGE, DER LIDER AFSAVN, UDELUKKE FRA FÆLLESSKABET

Hvis børn og unge må undvære at holde fødselsdag eller sige nej tak til at gå til fodbold på grund af familiens økonomi, går det ud over trivlsen. Det viser en ny undersøgelse om afsavn fra Børnerådet blandt 1.616 børn i 4. klasse og 1.390 unge i 9. klasse.

Hvert fjerde barn i 4. klasse i Danmark oplever at savne almindelige goder, som at gå til fritidsaktiviteter, at få morgenmad eller være på ferie uden for deres hjem. Netop fritidsaktiviteter og børnefødselsdage er for mange adgangsbilletten til et socialt liv, og derfor har det stor betydning for børnene og de unges trivsel, hvis de ikke kan deltage. Børnerådets undersøgelse viser også, at de børn og unge, der oplever afsavn i hverdagen, trives dårligere end deres kammerater. Fx viser undersøgelsen en sammenhæng mellem at opleve afsavn og føle sig upopulær, have mavepine og være ked af det.

Undersøgelsen får Børnerådets formand Per Larsen til at efterlyse et fornyet fokus på børnefattigdom: "Det er en skandale, at politikerne har sløjftet fattigdomsgrænsen, for der er i høj grad brug for, at vi kan holde øje med udviklingen af børnefattigdom. Gør vi ikke det, kan vi ikke handle på den. En fattigdomsgrænse i sig selv, løser ikke problemet. Men det er nødvendigt at genindføre den og supplere med afsavnsundersøgelser som denne her, der kan fortælle os om konsekvenserne af fattigdom."

Undersøgelsen viser, at bestemte grupper af børn og unge er i større risiko for at opleve afsavn end andre. Det gælder børn og unge fra brudte familier og med etnisk minoritetsbaggrund. Fx har 19 pct. af børn med etnisk minoritetsbaggrund ikke mulighed for at gå til en fritidsaktivitet, mens det kun gælder for 8 pct. af børn med etnisk dansk baggrund. Det får Per Larsen til at advare mod de kommende reformer af integrations- og kontanthjælpsydelse:

"Det er på tide, det går op for politikerne, at det går ud over en masse børn og unges trivsel, når de skærer i de sociale ydelser. Med reformerne af integrationsydelsen og kontanthjælpsloftet presser man dem, der i forvejen er pressede. Det, frygter jeg, kommer til at betyde, at mange flere børn vil komme til at mærke fattigdom, som har store konsekvenser for deres videre liv. Reformen, som er møntet på forældrene, rammer børnene indirekte, og det er ekstremt u hensigtsmæssigt."

UNDERSØGELSENS HOVEDRESULTATER

- Hvert fjerde barn i 4. klasse oplever afsavn. 18 pct. oplever ét afsavn, mens 8 pct. oplever to eller flere afsavn.
- 17 pct. af eleverne i 9. klasse oplever afsavn. 14 pct. lever med ét afsavn, mens 3 pct. oplever to eller flere afsavn.
- Børn og unge fra brudte familier oplever flere afsavn end børn og unge, der bor sammen med begge forældre.
- Børn og unge med etnisk minoritetsbaggrund oplever flere afsavn end børn med etnisk dansk baggrund.
- Hver fjerde ung i 9. klasse, der oplever to eller flere afsavn, føler sig upopulære blandt jævnaldrende. Til sammenligning gælder det kun for to pct. af de unge, som ingen afsavn oplever.
- 26 pct. af de unge, som lever med to eller flere afsavn angiver, at de er kede af det mindst én gang om ugen. Det samme gælder for 11 pct. af de unge, som ikke oplever afsavn.

ANALYSENOTAT

FATTIGDOM I BARNDOMMEN HAR KONSEKVENSER IND I VOKSENLIVET

Børnefattigdom har store menneskelige og samfundsmæssige omkostninger. Det viser en række danske undersøgelser og forskningsresultater. Børn, der vokser op i fattigdom, har større risiko for selv at blive fattige som voksne (Ottosen, 2012). Og har et barn blot levet ét år i økonomisk fattigdom, er der lavere sandsynlighed for, at barnet består sin 9.-klassers afgangsprøve (Sabiers & Pihl, 2014), hvilket kan have betydning for barnets chance for at gennemføre en ungdomsuddannelse. Konsekvenserne af fattigdom i barndomsårene følger med ind i voksenlivet, der ofte er kendetegnet ved en lavere indkomst, færre års uddannelse og større sandsynlighed for at gå på førtidspension i en ung alder, end for voksne,

hvis barndom ikke har været præget af fattigdom (Sivertsen & De Montgomery, 2015).

I 2013 levede 7.300 danske børn i familier, som lå under fattigdomsgrænsen (Økonomi- og Indenrigsministeriet, 2015). Den nu afskaffede fattigdomsgrænse er én måde at opgøre antallet af børn, der vokser op i fattigdom. En anden metode er at måle afsavn, hvilket betyder, at man måler på, om et barn oplever at mangle ting i sit liv, som man anser som normale i et børneliv, fx at gå til fritidsaktiviteter eller holde ferie uden for hjemmet. Denne undersøgelse viser, hvor mange børn som på henholdsvis 4. og 9. klassetrin oplever afsavn inden for en række aktiviteter og goder.

BOKS 1: BØRNENE I 4. OG DE UNGE I 9. KLASSE ER BLEVET SPURGT, OM DE MANGLER FØLGENDE FOR AT AFDÆKKE DERES AFSAVN:

4. klasse:

Tænk på tiden et år tilbage og frem til i dag. Har du været på ferie uden for dit hjem enten i Danmark eller udlandet?

Går du til fritidsaktiviteter (fx fodbold, kor eller spejder)?

Har du dit helt eget værelse hjemme hos dig? Med hjemme hos dig mener vi der, hvor du bor det meste af tiden.

Får du morgenmad hver dag?

Har du venner på besøg hjemme hos dig selv?

Har du et par sko i et populært mærke, der passer i størrelsen?

Tænk på tiden et år tilbage og frem til i dag. Har du holdt fødselsdag for klassen eller for dine venner?

9. klasse:

Tænk på tiden et år tilbage og frem til i dag. Har du været på ferie uden for dit hjem enten i Danmark eller udlandet?

Har du dit helt eget værelse hjemme hos dig? Med hjemme hos dig mener vi der, hvor du bor det meste af tiden.

Får du et varmt måltid mad hver dag?

Har du et par sko i et populært mærke, der passer i størrelsen?

Tager du ud med venner fx på café, ud at spise eller i biografen?

Børnene og de unge har haft mulighed for at sige, at de ikke ønsker det pågældende gode, fx at de ikke har lyst til at gå til fritidsaktiviteter. I så fald tæller det ikke som et afsavn.

De enkelte afsavn er samlet i et indeks til hhv. 4. og 9. klasse. Se metodeafsnittet bagerst i analysenotatet for uddybning af dette. I det der indgår færre afsavn (5) i indekset for 9. klasse sammenlignet med indekset for 4. klasse (7), er det forventeligt, at afsavnsniveauet for 9. klasse overordnet vil være lavere end niveauet for 4. klasse.

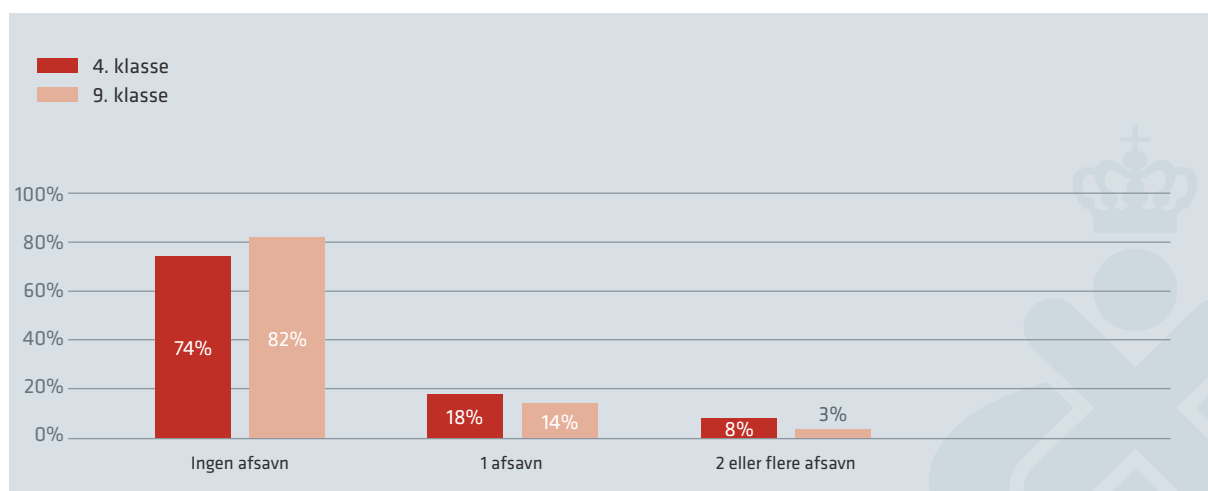
Analysen bygger på to forskellige spørgeskemaundersøgelser. En undersøgelse blandt 1.616 børn i fjerde klasse samt en undersøgelse i Børnerådets Børne- og Ungepanel blandt 1.390 unge i niende klasse. Spørgeskemaundersøgelserne blev gennemført i november og december 2015. Derudover bygger analysen på en række kvalitative uddybende interviews med børn og unge både med og uden erfaring med at leve i en familie med få penge. Undersøgelsens metoder er beskrevet bagerst i notatet.

AFSAVN I 4. KLASSE OG 9. KLASSE

Tidligere undersøgelser viser, at forældre med trængt økonomi ofte vil forsøge at skærme børnene fra fattigdom ved at opprioritere børnenes behov og nedprioritere deres egne (Benjaminsen et al., 2016). Alligevel viser denne undersøgelse, at en del børn i Danmark oplever afsavn på forskellig vis.

Hvert fjerde barn i 4. klasse oplever afsavn. 18 pct. lever med ét afsavn, mens 8 pct. oplever to eller flere afsavn. Blandt eleverne i 9. klasse oplever 17 pct. afsavn. Hvor 14 pct. oplever et afsavn, oplever 3 pct. to eller flere afsavn, hvilket på landsplan svarer til, at 1.739 af de unge i 9. klasse, lever med to eller flere afsavn.

FIGUR 1: AFSAVN I 4. KLASSE OG 9. KLASSE

Antal svar: 4. klasse: 1.119, 9. klasse: 1.119

Figuren afspejler fordelingen af de hhv. 7 og 5 afsavn, som eleverne i 4. og 9. klasse er blevet spurgt ind til. Se boks 1. De børn/unge, som har angivet, at de ikke har haft lyst til de forskellige goder/aktiviteter, er frasorteret.

Da forældres indkomstniveau ofte stiger med barnets alder, er det forventeligt, at unge i 9. klasse oplever færre afsavn sammenlignet med børn i 4. klasse. Hertil kommer, at de unge i 9. klasse har mulighed for at tage sig et fritidsjob, hvilket betyder, at de til en vis grad selv kan kompensere for forældrenes trængte økonomiske situation. Dog har de unge i 9. klasse også et stadigt større forbrug. Og derfor kræver adgang til fællesskabet ofte penge på lommen. Som de unge fra 9. klasse selv påpeger, kan det have konsekvenser for de unge, som kommer fra økonomisk trængte familier:

- Soffie: Man kan ikke være med ude og shoppe. Du kan ikke tage med på Baresso.
- Aida: Du kan ikke tage med på pizzeria. Og det er det, mange unge gør.
- Soffie: Ja det er der, hvor vi bruger penge.
- Luna: Det er selvfølgelig ikke hver dag, vi går i biografen.
- Soffie: Men vi bruger faktisk pænt mange penge hver dag.

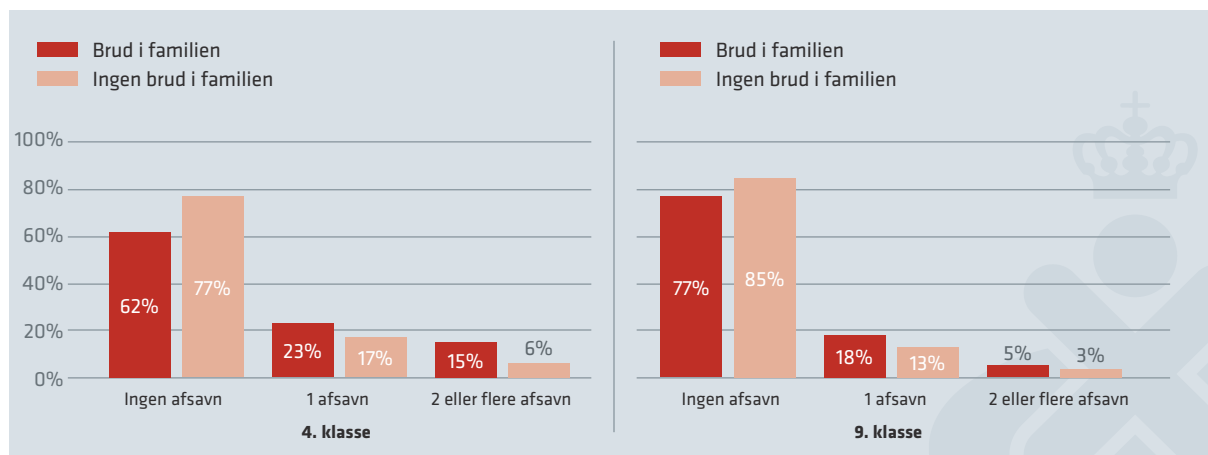
BØRN OG UNGE FRA BRUDTE FAMILIER OPLEVER FLERE AFSAVN

Undersøgelsen viser, at børn og unge, som bor i brudte familier, hvor forældrene af forskellige årsager ikke bor sammen, oplever flere afsavn end børn, hvis forældre bor sammen. Hvor hele 15 pct. af børnene i 4. klasse fra brudte familier oplever to eller flere afsavn, gælder det for 6 pct. af de børn, som bor med begge deres forældre. Samme tendens ses hos

eleverne i 9. klasse, hvor 18 pct. af de unge fra brudte familier oplever ét afsavn, mens det gælder for 13 pct. af de unge, som bor med begge forældre.

En af forklaringerne på, at børn i brudte familier oplever flere afsavn, end børn hvis forældre bor sammen, er, at en del af forældrene i de brudte familier er eneforsørgere og dermed har færre penge til rådighed.

FIGUR 2: BØRN OG UNGE FRA BRUDTE FAMILIER OPLEVER FLERE AFSAVN

Antal svar: 4. klasse: 1.119, 9. klasse: 1.119

Figuren afspejler fordelingen af de hhv. 7 og 5 afsavn, som eleverne i 4. og 9. klasse er blevet spurgt ind til. Se boks 1. De børn/unge, som har angivet, at de ikke har haft lyst til de forskellige goder/aktiviteter, er frasorteret.

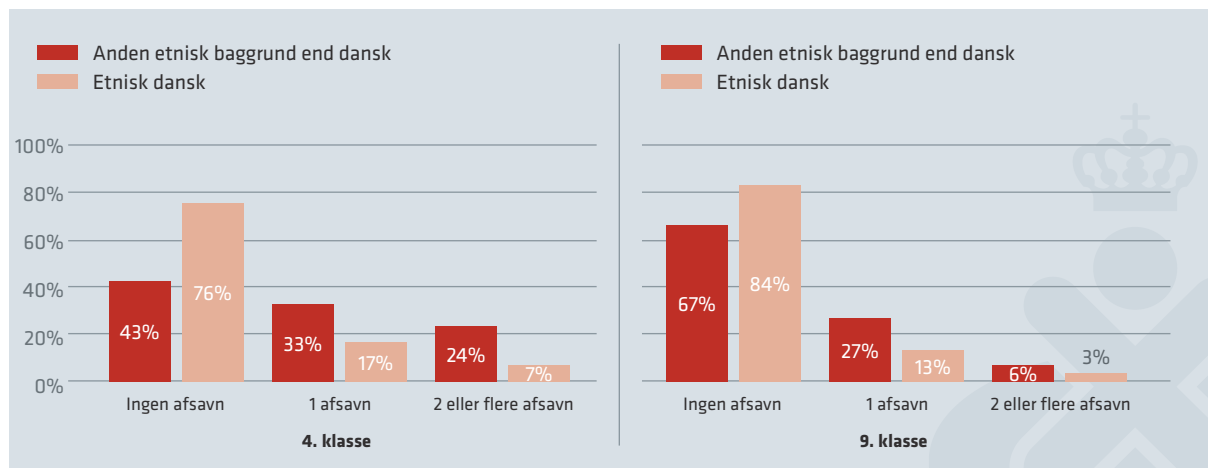
BØRN OG UNGE MED ETNISK MINORITETS-BAGGRUND OPLEVER FLERE AFSAVN

Undersøgelsen viser desuden væsentlige forskelle på oplevelsen af afsavn på tværs af etnicitet, idet børn og unge med etnisk minoritetsbaggrund oplever markant flere afsavn end børn og unge med etnisk dansk baggrund. Således oplever 24 pct. af børnene i 4. klasse med etnisk minoritetsbaggrund to eller flere afsavn, mens det samme gælder for 7 pct. af børnene med etnisk dansk baggrund. Denne tendens ligger på linje med SFI's afsavnsanalyse fra 2016, som ligeledes viser, at antallet af afsavn er højere

blandt børn i familier med etnisk minoritetsbaggrund (Benjaminsen et al., 2016).

En del af forklaringen på, at flere børn med etnisk minoritetsbaggrund oplever flere afsavn sammenlignet med etnisk danske børn, er, at familier med minoritetsbaggrund generelt er mere socialt udsatte. Det gælder fx i forhold til at finde fodfæste på det danske arbejdsmarked, hvilket betyder, at beskæftigelsen for indvandrere og efterkommer er lavere end for personer med dansk oprindelse (Danmarks Statistik, 2015).

FIGUR 3: BØRN OG UNGE MED ETNISK MINORITETSBAKGRUND OPLEVER FLERE AFSAVN

Antal svar: 4. klasse: 1.119, 9. klasse: 1.119

Figuren afspejler fordelingen af de hhv. 7 og 5 afsavn, som eleverne i 4. og 9. klasse er blevet spurgt ind til. Se boks 1. De børn/unge, som har angivet, at de ikke har haft lyst til de forskellige goder/aktiviteter, er frasorteret.

Altså, da jeg startede til floorball, havde jeg kun Emil som ven, men nu er jeg nærmest venner med alle.

MALTE 10 ÅR

DET ER VIGTIGT AT GÅ TIL FRITIDS AKTIVITETER, MEN IKKE ALLE HAR MULIGHEDEN

Børnene i undersøgelsen slår fast, at fritidsaktiviteter er en vigtig del af hverdagen, når man går i 4. klasse. I spørgeskemaet er børnene blevet spurgt, om de kunne komme i tanke om noget, de kunne købe eller gå til, som ville gøre det nemmere at være med i børnefællesskabet. Hele 82 pct. af børnene svarede, at fritidsaktiviteter er vigtige for at være en del af fællesskabet.

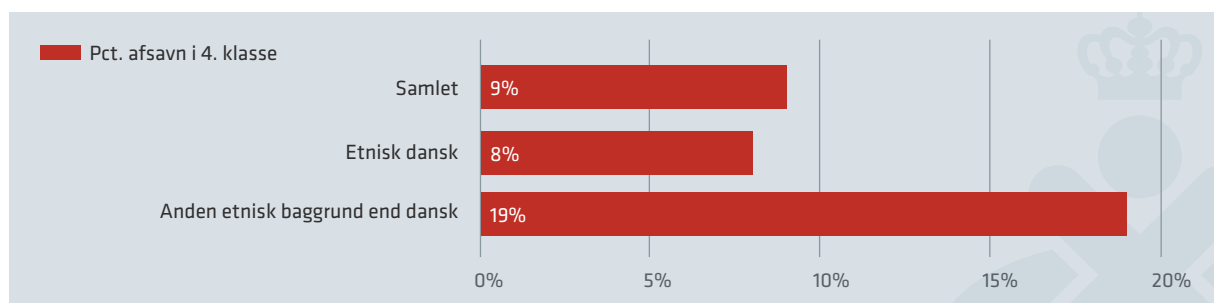
Malte på ti år forklarer, hvordan fritidsinteresser kan betyde, at man får nye venner uden for skolen: "Man kan også få flere venner af at gå til fritidsinteresser. Fordi hvis de ikke går på skolen, men går på ens hold. Altså, da jeg startede til floorball, havde jeg kun Emil

som ven, men nu er jeg nærmest venner med alle." Et dansk studie af fattigdom og afsavn blandt børnefamilier i Danmark fastslår, at forældres beskæftigelsessituation har markant betydning for børns mulighed for at gå til fritidsaktiviteter (Müller et al., 2015). Børnerådets undersøgelse viser, at der er en social skævhed i forhold til, hvilke børn der har mulighed for at gå til fritidsaktiviteter. Hvert femte barn med etnisk minoritetsbaggrund går ikke til fritidsaktiviteter, ligesom 14 pct. af børnene fra brudte familier heller ikke går til fritidsaktiviteter til trods for, at de gerne vil. Udgifter til kontingenter og udstyr til fritidsaktiviteter kan være én af grundene til, at børn fra familier med få penge ikke går til fritidsaktiviteter.

At færre børn med etnisk minoritetsbaggrund går til fritidsaktiviteter kan dels forklares gennem familiernes sociale og økonomiske situation, dels gennem manglende kendskab til det meget danske fænomen at organisere sig i fritidsforeninger. Ydermere påpeger Kulturministeriet i en undersøgelse fra 2009, at

der findes færre foreninger og idrætstilbud i almen-nyttige boligområder, hvilket udfordrer muligheden for at flere børn med etnisk minoritetsbaggrund bliver en del af de organiserede fritidstilbud (Kulturministeriet, 2009).

FIGUR 4: FÆRRE BØRN MED ETNISK MINORITETSBAKGRUND GÅR TIL FRITIDS AKTIVITETER

Antal svar: 1.604

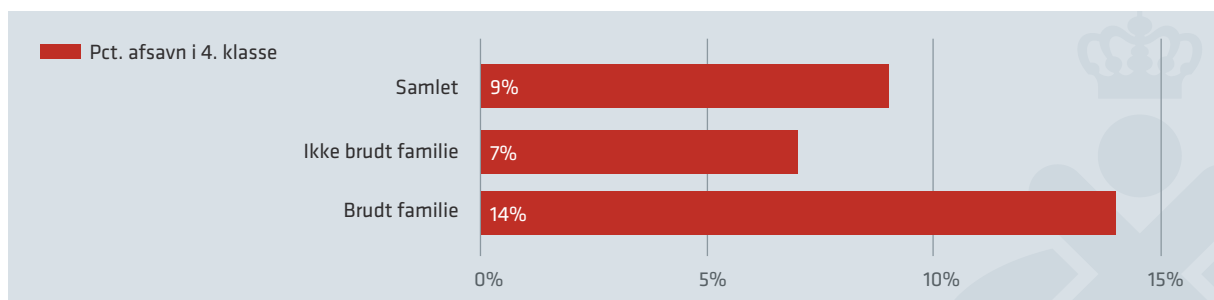
Spørgsmål: Går du til fritidsaktiviteter (fx fodbold, kor eller spejder)?

De børn, som har angivet, at de ikke har lyst til at gå til fritidsaktiviteter, er frasorteret.

Også børn fra brudte familier går sjældnere til en fritidsaktivitet end deres jævnaldrende, selvom de gerne vil. Undersøgelsen viser, at 14 pct. af børnene fra de brudte familier ikke går til en fritidsaktivitet, mens det samme gør sig gældende for 7 pct. af børnene fra de ikke brudte familier. En del af forklaringen skal findes i, at forældre, som er eneforsørge-

re, ofte vil have færre penge til rådighed end andre forældre. Men samtidig kan forklaringen også findes i de brudte familiers indretning af hverdagen, hvor geografisk afstand mellem forældrene har betydning for delebørnenes sociale liv, fordi det kan forhindre børnene i at gå til faste fritidsaktiviteter (Ottosen et al., 2011).

FIGUR 5: FLERE BØRN FRA BRUDTE FAMILIER GÅR IKKE TIL FRITIDS AKTIVITETER

Antal svar: 1.604

Spørgsmål: Går du til fritidsaktiviteter (fx fodbold, kor eller spejder)?

De børn, som har angivet, at de ikke har lyst til at gå til fritidsaktiviteter, er frasorteret.

Altså, nu holder jeg ikke selv børnefødselsdag for klassen, men jeg synes da, det er vigtigt. Det lyder nok lidt tåbeligt, når jeg ikke selv holder det.

NANNA 10 ÅR

IKKE ALLE HAR RÅD TIL AT HOLDE BØRNEFØDSELSDAG

Det er vigtigt for børns mulighed for at være en del af et børnefællesskab, at de kan fejre fødselsdag for deres venner eller klassekammerater (Müller et al., 2015). Børnerådets undersøgelse viser, at 7 pct. af børnene i 4. klasse ikke har kunnet holde børnefødselsdag for klassen eller vennerne, selvom de gerne ville. En børnefødselsdag for klassen kan både være en dyr og uoverskuelig aktivitet for forældre. Familiens økonomi har derfor markant betydning for, hvilke børn der har mulighed for at fejre fødselsdag. Fx viser en undersøgelse, at mere end hver femte af de familier, som modtager sociale ydelser, ikke har kunnet fejre børnefødselsdag (Müller et al., 2015).

Forskning har vist, at mange børn i familier med få penge gør brug af forskellige strategier for at håndtere en hverdag præget af få økonomiske ressourcer (Müller et al., 2015). Én strategi kan være at tilpasse sine forventninger efter, hvad der er økonomisk

muligt. Sådan en strategi bruger Nanna på 10 år, som selv kommer fra en økonomisk trængt familie, da hun forklarer, hvorfor hun ikke holder børnefødselsdag:

Nanna: Altså, nu holder jeg ikke selv børnefødselsdag for klassen, men jeg synes da, det er vigtigt. Det lyder nok lidt tåbeligt, når jeg ikke selv holder det.

Interviewer: Hvorfor holder ud det ikke selv?

Nanna: Det er fordi, jeg kan ikke magte, at der er så mange på én gang inde på mit værelse, og fordi vi har en lille lejlighed. Så kan jeg ikke rumme det i mit hoved.

Interviewer: Tror du, det er vigtigt, når man er mindre, at folk kommer hjem og holder børnefødselsdag?

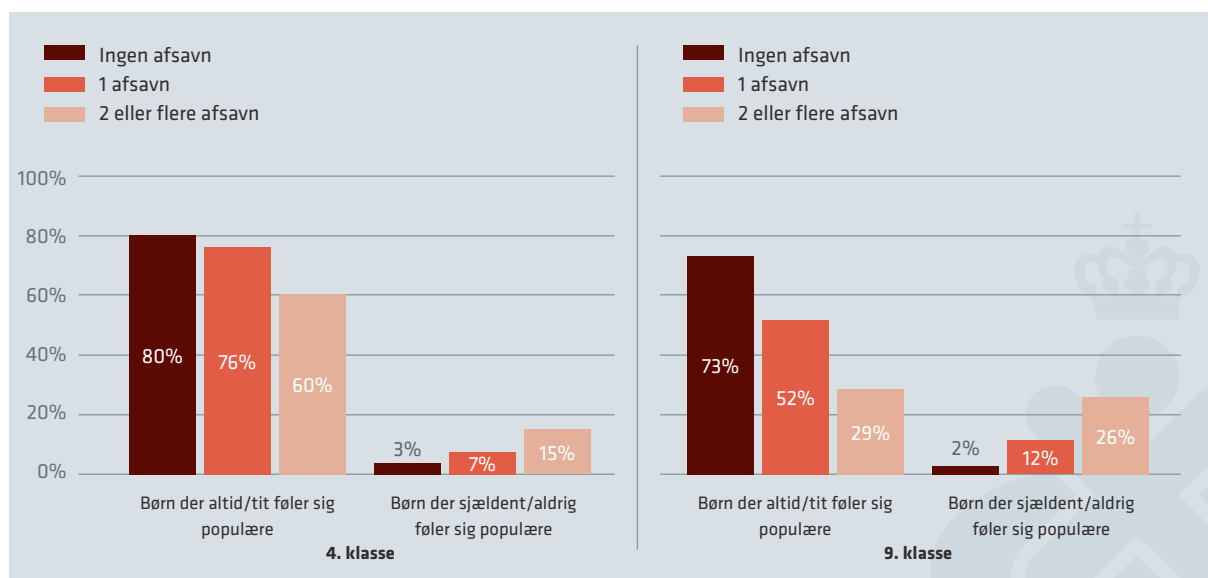
Nanna: Ja, fordi så får man også hygget sammen. Man får faktisk lært hinanden lidt bedre at kende.

AFSAVN KAN FØRE TIL SOCIAL EKSKLUSION

Når man som barn er afskåret fra at deltage i aktiviteter, som vi anser som normale i det danske samfund, vil der være risiko for, at barnet ekskluderes socialt. Når ens familie ikke har råd til at sende en til fodbold, svømning eller spejder, eller hvis udgifterne til en børnefødselsdag overstiger familiens budget, vil det kunne påvirke barnets mulighed for et aktivt fritidsliv og for at danne relationer til jævnaldrende.

Af Børnerådets undersøgelse fremgår det, at børn, som oplever afsavn, føler sig mindre populære end andre børn. 15 pct. af børnene i 4. klasse, som lever med to eller flere afsavn, føler sjældent eller aldrig, at de er en af dem, som børn på deres egen alder har lyst til at være sammen med. For de unge i 9. klasse er det hele 26 pct. af de unge, der oplever to eller flere afsavn, som føler sig upopulære blandt jævnaldrende. Sammenlignet er det kun 2 pct. af de unge uden afsavn, som føler sig upopulære.

FIGUR 6: BØRN OG UNGE, DER OPLEVER AFSAVN, FØLER SIG MINDRE POPULÆRE BLANDT JÆVNALDRENDE

Antal svar: 4. klasse: 1.119, 9. klasse: 1.119

Figuren illustrerer et kryds mellem fordelingen af de hhv. 7 og 5 afsavn, som eleverne i 4. og 9. klasse er blevet spurgt ind til, samt følgende spørgsmål: *Er du en af dem, som andre børn/unge på din alder gerne vil være sammen med?*

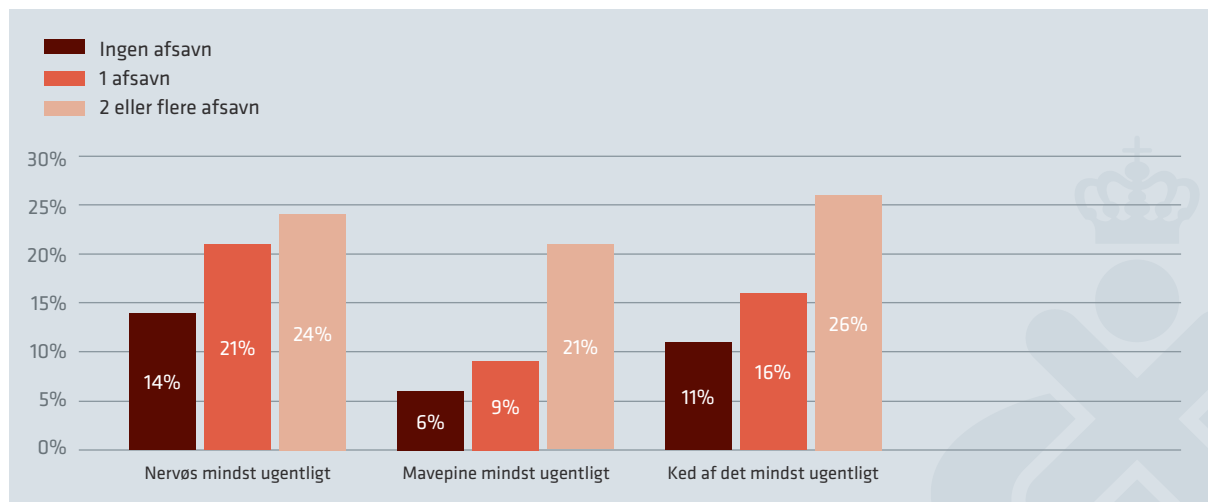
De børn/unge, som har angivet, at de ikke har haft lyst til de forskellige goder/aktiviteter, er frasorteret.

UNGE, DER OPLEVER AFSAVN, TRIVES DÅRLIGERE

Unge, som vurderer deres families økonomi som trængt, trives overordnet dårligere, og de har en generelt dårligere livstilfredshed end andre unge (Børnerådet, 2015). Denne undersøgelse viser lignende tendenser.

Hver femte ung i 9. klasse med to eller flere afsavn har mavepine mindst én gang ugentligt. Næsten en fjerdedel af de unge, som oplever to eller flere afsavn, beskriver, at de er nervøse mindst én gang om ugen. Og hele 26 pct. af de unge, som lever med to eller flere afsavn, angiver, at de er kede af det mindst én gang om ugen.

FIGUR 7: UNGE, DER OPLEVER AFSAVN, TRIVES DÅRLIGERE

Antal svar: 9; klasse: 1.119

Figuren illustrerer et kryds mellem besvarelserne på de 5 afsavn, som eleverne i 9. klasse er blevet spurgt ind til, samt følgende trivsels spørgsmål: *Tænk på de sidste seks måneder. Hvor ofte har du... Været nervøs, haft mavepine, været ked af det.*

De børn, som har angivet, at de ikke har haft lyst til de forskellige goder/aktiviteter, er frasorteret.

” Jeg havde ikke lige det nyeste og det fedeste. Og det kan godt udelukke socialt.

ASTRID 15 ÅR

Signe og Andrea, der går i 9. klasse forklarer, hvordan det påvirker barnet, når forældrenes økonomi skrænker:

Signe: Hvis man kan mærke på forældrene, at der er et eller andet med økonomien, så kan det også påvirke en selv.

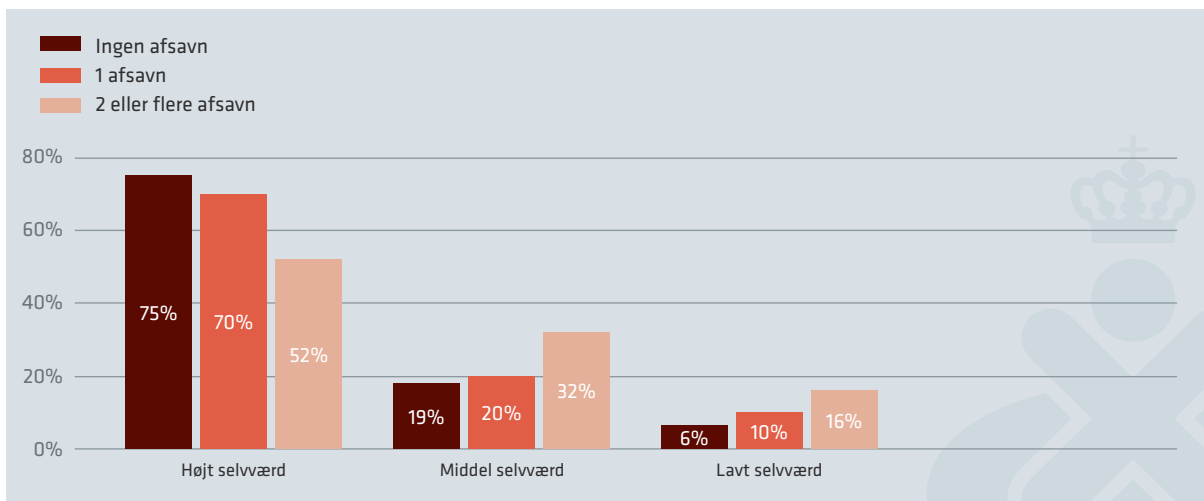
Andrea: Og man er bange for at føle sig udenfor, fordi det med ikke at have penge, ikke er noget, som man generelt snakker særligt meget om.

En undersøgelse fra 2013 beskriver, at børn fra fattige familier hyppigere er udsat for mobning (Ottosen & Skov, 2013). Netop denne konsekvens af familiens trænge økonomi sætter Astrid på 15 år ord på: ”Man

bliver udelukket socialt på visse punkter. Har man ikke lige den nyeste iPhone eller det fedeste tøj, så kan man godt gå hen og blive mobbet. Jeg blev mobbet de første år af mit skoleliv af flere årsager. Jeg kommer ikke fra en familie med fantastisk mange penge, så jeg havde ikke lige det nyeste og det fedeste. Og det kan godt udelukke socialt.”

Den dårligere trivsel blandt unge, der lever med afsavn, ses også, når vi kigger på de unges selvværd og følelse af ensomhed. 16 pct. af de unge, som oplever to eller flere afsavn, har lavt selvværd sammenlignet med 6 pct. af de unge, som ingen afsavn oplever. 16 pct. af de unge, som oplever to eller flere afsavn, beskriver desuden, at de altid eller tit føler sig ensomme.

FIGUR 8: UNGE, DER OPLEVER AFSAVN, HAR LAVERE SELVVÆRD

Antal svar: 9. klasse: 1.119

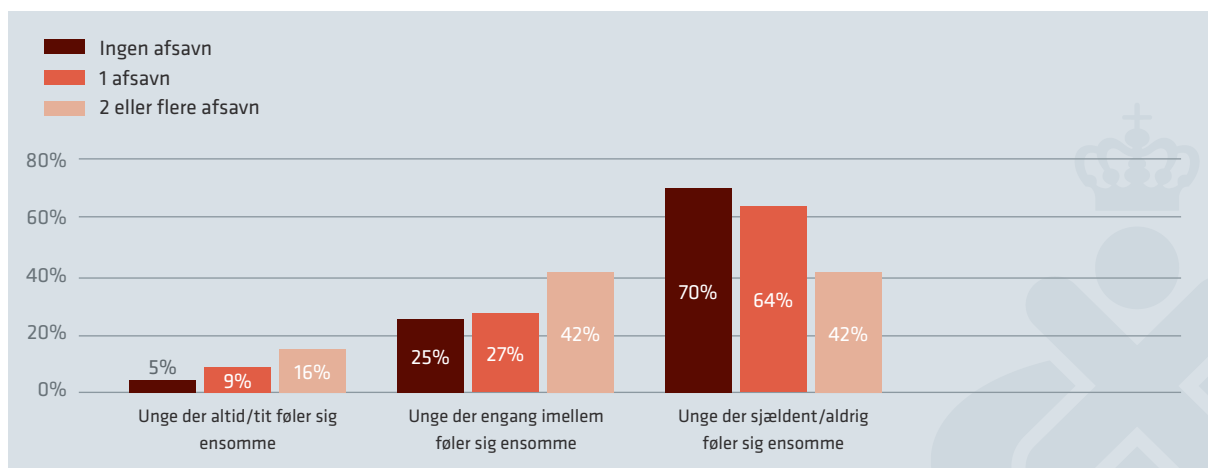
Figuren illustrerer et kryds mellem besvarelserne på de 5 afsavn, som eleverne i 9. klasse er blevet spurgt ind til, samt fire spørgsmål om selvværd. De unge, som har angivet, at de ikke har haft lyst til de forskellige goder/aktiviteter, er frasorteret.

Se metodeafsnit for uddybning af selvværdsmål.

DE FIRE SPØRGSMÅL, DER MÅLER SELVVÆRD, LYDER:

- *Jeg føler, jeg er lige så meget værd som andre.*
- *Jeg er for det meste tilfreds med mig selv.*
- *Engang imellem tænker jeg, jeg ikke er noget værd.*
- *Jeg føler for det meste, jeg er mislykket.*

FIGUR 9: UNGE, DER OPLEVER AFSAVN, FØLER SIG OFTERE ENSOMME

Antal svar: 9. klasse: 1.119

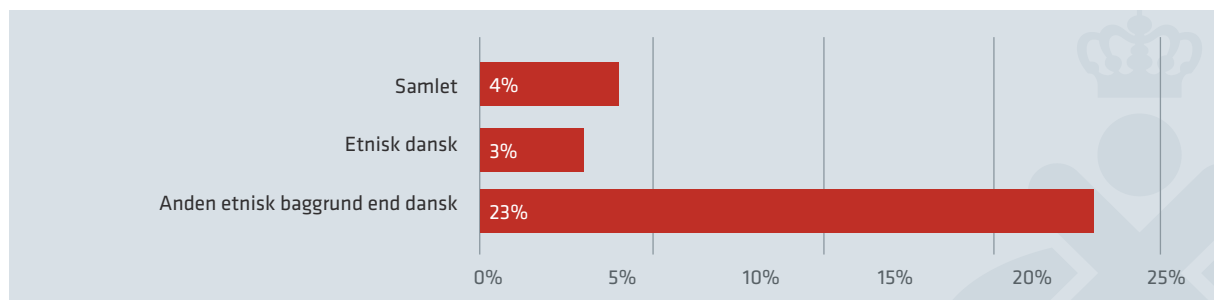
Figuren illustrerer et kryds mellem besvarelserne på de 5 afsavn, som eleverne i 9. klasse er blevet spurgt ind til, samt følgende spørgsmål: *Føler du dig ensom?* De børn, som har angivet, at de ikke har haft lyst til de forskellige goder/aktiviteter, er frasorteret.

UNGE MED ETNISK MINORITETSBAKGRUND DELER VÆRELSE MED DERES SØSKENDE

En undersøgelse har vist, at børn med etnisk minoritetsbaggrund oftere end andre børn lever i overbefolkede boliger (Ottosen et al., 2010). Børnerådets undersøgelse viser, at 23 pct. af de unge med etnisk minoritetsbaggrund oplever afsavn i forhold til at have deres eget værelse, mens det for etnisk danske

unge er 3 pct. Lidt flere unge, som bor i byer, oplever afsavn i forhold til ikke at have eget værelse. Forskellen er dog ikke signifikant, hvilket betyder at forskellen på boligforholdene på tværs af land og by, ikke i sig selv, kan forklare, hvorfor flere børn med etnisk minoritetsbaggrund lider afsavn i forhold til at have eget værelse.

FIGUR 10: MARKANT FLERE UNGE MED ETNISK MINORITETSBAKGRUND HAR IKKE EGET VÆRELSE

Antal svar: 9. klasse: 1.232

Spørgsmål: *Har du dit helt eget værelse?*

De børn, som har angivet, at de ikke har lyst til at have eget værelse, er frasorteret.

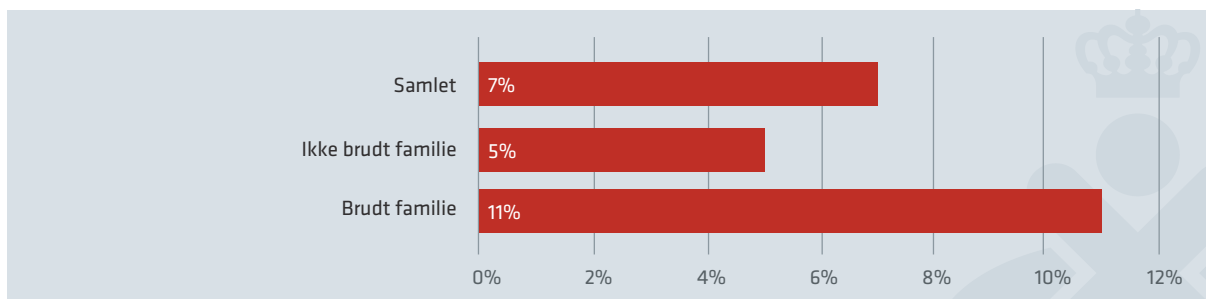
Astrid på 15 år fortæller om hendes erfaring med at dele værelse med sin lillebror og behovet for privatliv, når man selv er teenager: "Det var ikke specielt hyggeligt at dele værelse. Vi boede fem mennesker i en toværelses, og det er ikke ligefrem det bedste. Der er visse grænser, der bliver overtrådt, når man skal dele værelse med søskende. Man er meget personlig, man har brug for en eller anden form for alenetid, fordi ellers kan det hurtigt blive for meget."

NÅR FERIE BLIVER BRUGT DERHJEMME

Flere danske familier har ikke det økonomiske overskud til at tage på ferie uden for hjemmet. Den tendens afspejles blandt andet i, at et stigende antal humanitære organisationer, fx Ungdommens Røde Kors, Red Barnet og Dansk Folkehjælp, organiserer ferielejre for udsatte børn, unge og familier. Vores

undersøgelse viser, at 7 pct. af de unge i 9. klasse ikke har været på ferie uden for hjemmet inden for det seneste år, selvom de gerne har villet. Lidt flere unge fra brudte familier (11 pct.) har oplevet, at ferien må foregå derhjemme, sammenlignet med unge, som lever sammen med begge forældre (5 pct.).

FIGUR 11: UNGE, DER LEVER I BRUDTE FAMILIER, OPLEVER SJÆLDNERE AT KOMME PÅ FERIE UDEN FOR HJEMMET

Antal svar: 9. klasse: 1.237

Spørgsmål: *Tænk på tiden et år tilbage og frem til i dag. Har du været på ferie uden for dit hjem, enten i Danmark eller i udlandet?*

De børn, som har angivet, at de ikke har haft lyst til at tage på ferie, er frasorteret.

METODE

HVORDAN HAR VI LAVET UNDERSØGELSEN?

TO SPØRGESKEMAUNDERSØGELSER

Analysen er et resultat af to forskellige spørgeskemaundersøgelser. Én undersøgelse i Børnerådets Børne- og Ungepanel blandt 1.390 unge i 9. klasse, samt en undersøgelse blandt 1.616 børn i 4. klasse. Derudover bygger analysen på en række kvalitative uddybende interviews med børn og unge både med og uden erfaring med at leve i en familie med få penge.

Børne- og Ungepanelet er etableret ved en simpel tilfældig stikprøve foretaget af Danmarks Pædagogiske Universitet og består af 2.177 9.-klasses-elever fordelt på 112 skoler. 1.390 unge har besvaret spørgeskemaet, hvilket giver en svarprocent på 64. På skoleniveau er svarprocenten 74. Respondenterne fra 4. klasse er ligeledes fundet ved en simpel tilfældig

stikprøve af Danmarks Pædagogiske Universitet. 83 ud af 89 tilmeldte skoler deltog i undersøgelsen, hvilket giver en svarprocent på 93, mens svarprocenten på elevniveau var 84.

REPRÆSENTATIVITET

Stikprøverne er begge forholdsvist repræsentative. Tabellen neden for viser dog, at der er mindre forskelle mellem stikprøverne for 4. og 9. klasse og populationerne på de fleste parametre. Stikprøven af 4.-klasser består af færre privatskoler eller friskoler sammenlignet med populationen. Elever fra Region Midtjylland, er endvidere en anelse overrepræsenterede i stikprøven for 4. klasse, hvilket betyder, at elever fra landkommuner er overrepræsenterede, mens børn fra bykommuner er underrepræsenterede. I panelet bestående af 9. klasser er det kun i forhold

		4. klasse		9. klasse	
		Stikprøve	Population	Stikprøve	Population
Køn	Dreng	48,64 pct.	51,04 pct.	46,39 pct.	51,01 pct.
	Piger	51,36 pct.	48,96 pct.	53,61 pct.	48,99 pct.
Alder		9,98 år	9,86 år	15,08 år	14,93 år
Skoletype	Folkeskole	70,67 pct.	84,33 pct.	83,31 pct.	80,41 pct.
	Privatskole eller friskole	29,33 pct.	16,31 pct.	16,69 pct.	19,59 pct.
Etnicitet	Etnisk dansk	93,43 pct.	89,56 pct.	92,38 pct.	87,50 pct.
	Anden etnisk baggrund end dansk	6,57 pct.	10,44 pct.	7,62 pct.	12,50 pct.
Regioner	Hovedstaden	24,44 pct.	29,34 pct.	27,61 pct.	30,60 pct.
	Sjælland	15,72 pct.	15,31 pct.	20,95 pct.	15,79 pct.
	Syddanmark	18,19 pct.	21,38 pct.	16,53 pct.	21,07 pct.
	Midtjylland	29,52 pct.	23,67 pct.	27,21 pct.	22,48 pct.
	Nordjylland	12,13 pct.	10,31 pct.	7,70 pct.	10,06 pct.
Kommunetyper	Yderkommune	13,37 pct.	8,32 pct.	13,24 pct.	7,96 pct.
	Landkommune	35,89 pct.	28,15 pct.	17,50 pct.	27,56 pct.
	Mellemkommune	17,76 pct.	16,54 pct.	24,48 pct.	16,33 pct.
	Bykommune	32,98 pct.	46,99 pct.	44,78 pct.	48,15 pct.

til antallet af unge i land- og mellemkommuner, at der er forskelle mellem panelet og populationen på mere end 5 procentpoint.

KVANTITATIVE ANALYSER

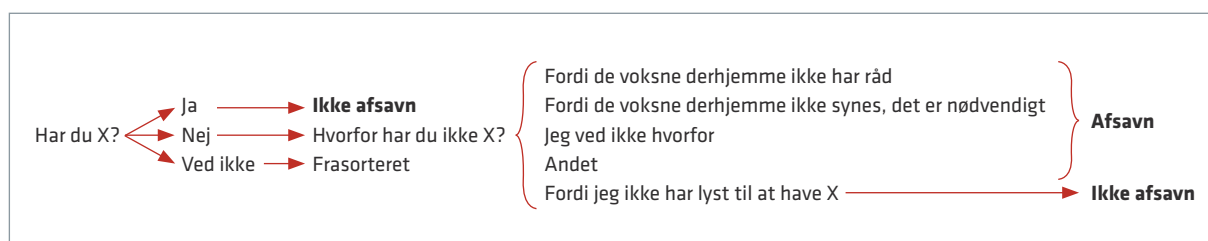
De statistiske analyser bygger på data fra to elektroniske spørgeskemaer, som blev besvaret i vinteren 2015. Alle sammenhænge i analyserne er statistisk signifikante. De er Chi-testede og har en p-værdi under 0,05.

De to afsavnsindeks, som benyttes i analysen, er udviklet af Line Emma Jønson og Christine Staugaard (Jønson og Staugaard, 2016). Der er udviklet to indeks, ét til 4. klasse og ét til 9. klasse. Afsavnsindekset til 4. klasse består af syv forskellige indikatorer, som er udvalgt blandt 17 mulige. For afsavnsindekset til 9. klasse er fem indikatorer udvalgt blandt 17 mulige. Indikatorerne er udvalgt gennem nomologisk validering (Adcock og Collier, 2001). De enkelte afsavnsindikatorer er udvalgt, hvis de har en statistisk signifikant sammenhæng med den gruppe af børn/unge, som angiver, at deres familie har færre eller meget færre penge end de fleste andre familier i Danmark, hvis forældrene ikke er i beskæftigelse og/eller som i højere grad bor hos forældre, som er eneforsørgere. Således undersøges afsavnsindikatorernes bivariate sammenhænge med tre baggrundsvariable fra spørgeskemaerne: 'selvoplevet økonomi', 'forældres beskæftigelsessituation' og hvorvidt 'forælderen er eneforsørger'. Disse tre baggrundsvariable er udvalgt, da de afspejler tidligere velunderbyggede kausalhypoteser (Jønson & Staugaard, 2016). Gennem denne form for validering sikres det, at afsavnsindeksene i videst muligt omfang måler afsavn blandt børn og unge fra økonomisk fattige familier.

Børnene og de unge er blevet spurgt ind til, om de har det enkelte gode, fx "Går du til fritidsaktiviteter, fx fodbold, kor eller spejder?". Nedenstående figur viser, hvordan børnenes og de unges svar er kategoriseret. Har barnet eller den unge angivet, at det ikke har lyst til pågældende gode, kategoriseres det ikke som et afsavn.

I analysen henvises til to forskellige familieformer, fordi børnene og de unge i spørgeskemaet har haft mulighed for at angive, hvem de bor sammen med. De har kunne vælge imellem ti svarmuligheder. Børn og unge, der bor med begge forældre, udgør en kategori, mens de resterende ni kategorier udgør familieformer, hvor de biologiske forældre ikke længere bor sammen. Disse ni familieformer betegner vi som 'brudte familier'.

Vores omtale af unge med 'etnisk minoritetsbaggrund' er også et resultat af bearbejdning af data. Børnene og de unge er blevet bedt om at angive, hvilket af følgende sprog der tales mest i deres hjem: Dansk, tyrkisk, kurdisk, polsk, tysk, farsi, arabisk, punjabi, serbokroatisk, rumænsk, somali, persisk, pashto, norsk, svensk, vietnamesisk, engelsk, kinesisk, singalesisk og tamil. Børnene og de unge har desuden haft mulighed for at vælge en 'andet-kategori'. De 19 sprog er valgt ud fra oplysninger fra Danmarks Statistik om de største etniske grupper i Danmark. Børn og unge, der har angivet, at der oftest tales dansk i deres hjem, har vi kategoriseret som 'etnisk danske', mens børn og unge, der har angivet et af de andre sprog eller 'andet', betegnes som 'etnisk minoritetsbaggrund'.

Figur 8 viser, at unge, der oplever afsavn, oftere har et lavt selvværd, end børn der ikke oplever afsavn. I målingen af selvværd har vi anvendt fire indikatorer, som er inspireret af Rosenbergs Self-Esteem Scale (Rosenberg, 1965): 'jeg føler, jeg er lige så meget værd som andre', 'jeg er for det meste tilfreds med mig selv', 'engang imellem tænker jeg, jeg ikke er noget værd' og 'jeg føler for det meste, jeg er mislykket'. De unge har fået følgende svarnøgle: 'helt enig', 'enig', 'hverken eller', 'uenig' og 'helt uenig'. De to sidste indikatorer har vi efterfølgende vendt om, og dernæst er svarene samlet i et indeks. Kategorien 'højt selvværd' udgøres af værdierne 9-12, 'middel selvværd' af 5-8 og 'lavt selvværd' af 1-4.

Dele af spørgeskemaerne er fra Skolebørnsundersøgelsen, det danske bidrag til det internationale forskningsprojekt Health Behaviour in School-aged Children (HBSC), efter aftale med ledelsen af Skolebørnsundersøgelsen lektor Mette Rasmussen og professor Pernille Due fra Statens Institut for Folkesundhed ved Syddansk Universitet.

Kvalitative interviews med børn i 4. og 9. klasse I efteråret 2015 foretog vi otte gruppeinterviews med i alt 31 børn fra 4. og 9. klasse for at kvalificere spørgeskemaundersøgelsen. Interviewene var delvist eksplorative, idet hensigten med dem var at få et nuanceret indblik i, hvilke goder som børn og unge fandt normale og vigtige i et børne-/ungeliv, samt hvad konsekvenserne kan være, når man som barn eller ung må undvære disse goder. Interviewene varede 30 -45 min. og tog udgangspunkt i semistrukturerede interviewguides.

KVALITATIVT GRUPPEINTERVIEW MED BØRN FRA FAMILIER MED FÅ PENGE

Vi har endvidere foretaget et gruppeinterview med fire børn i alderen 9 - 11 år fra økonomisk og socialt udsatte familier. Dette interview skulle ligeledes kvalificere spørgeskemaundersøgelsen, men også i høj grad give et indblik i, hvilke konsekvenser det har for børn, der lider afsavn. Interviewet tog afsæt i en semistruktureret interviewguide og varede 60 min.

ANONYMISERING OG CITATER

Alle navne er ændrede af hensyn til anonymitet. Citater kan være tilpasset af hensyn til læsbarhed.

KILDER

Adcock, R., & Collier, D. (2001). Measurement validity: A shared standard for qualitative and quantitative research. I *American Political Science Association*. Vol. 95, Cambridge University Press.

Børnerådet (2015): Unge fra økonomisk trængte familier trives dårligere end andre unge. *Børneindblik* 6/15.

Danmarks Statistik (2015): Indvandrere i Danmark.

Jønson, L. E. & C. Staugaard (2016): Fattigdom i et børneperspektiv – Sociale og materielle afsavn blandt danske børn. Speciale ved Institut for Statskundskab, Københavns Universitet.

Kulturministeriet (2009): Idræt for alle - Breddeidrætsudvalgets rapport - baggrund og analyse.

Müller, M, M. A. Hussain, J. E. Larsen, H. Hansen, F. K. Hansen & M. Ejrnæs (2015): Fattigdom, afsavn og coping. (1.udgave, 1. oplag). Kbh.: Hans Reitzels Forlag.

Ottosen, M. & P. R. Skov (2013): Fattigdom blandt børn født i 1995. *Dansk Sociologi*, 24(1).

Ottosen, M. H. (2012): 15-åriges hverdagsliv og udfordringer, rapport fra femte dataindsamling af forløbsundersøgelsen af børn født i 1995. Kbh.: SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Ottosen, M. H., Stage, S. & H. Søndergård Jensen (2011): Børn i deleordninger – En kvalitativ undersøgelse. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Rosenberg, M. (1965): *Society and the adolescent self-image*. Princeton University Press.

Sabiers, S. E., & M. D. Pihl, (2014): Fattigdom mærker børns fremtid - Fordeling & Levevilkår 2014. Arbejderbevægelsens Erhvervsråd.

Sivertsen, H. H., & C. J. De Montgomery (2015): Børn i lavindkomstfamilier. Kbh.: SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Benjaminsen, L., M. H. Enemark, J. F. Birkelund (2016): Fattigdom og afsavn - Om materielle og sociale afsavn blandt økonomisk fattige og ikke-fattige. Kbh.: SFI - Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Økonomi- og Indenrigsministeriet (2015): Familiernes økonomi - Fordeling, fattigdom og incitamenter 2015.

BØRNEINDBLIK

NR. 6/2016 · 3. ÅRGANG · 5. SEPTEMBER 2016

TEKST OG ANALYSE LINE EMMA JØNSEN · E-MAIL: LEJ@BRD.DK · T: 3378 3315 OG

ANNA EISTRUP · AEI@BRD.DK · T: 3378 3304

REDAKTØR KATRINE MUNCH BECHGAARD · E-MAIL: KMB@BRD.DK · T: 3378 3317

BØRNERÅDET VESTERBROGADE 35A · 1620 KØBENHAVN V · WWW.BRD.DK · E-MAIL: BRD@BRD.DK

Børnerådet
